

Warszawa, 05-03-2025 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

VII.602.90.2024.KNK

XI.602.1.2023.DB

Pan

dr Rafał Tkacz

Szef Krajowego Biura Wyborczego

Krajowe Biuro Wyborcze

ePUAP

Szanowny Panie Ministrze,

na wstępie pragnę pogratulować powołania na Szefa Krajowego Biura Wyborczego. Działania tego organu mają istotne – często niedostrzegane w debacie publicznej – znaczenie dla wykonywania czynnego i biernego prawa wyborczego. Stąd też Rzecznik liczy na owocną współpracę w tym zakresie.

Jednocześnie pragnę przekazać Panu ubiegłoroczny raport z kontroli dostępności lokali wyborczych dla wyborców z niepełnosprawnościami, przeprowadzonej przez pracowników Biura Rzecznika Praw Obywatelskich i przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego w dniach 5-7 kwietnia i 7-9 czerwca 2024 r. Mając na uwadze wyniki tych kontroli, a także inne sygnały wpływające do RPO, chciałbym zwrócić uwagę na kwestie, które – w ocenie Rzecznika – winny stać się przedmiotem ponownej analizy.

I. Wnioski RPO z kontroli lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców z niepełnosprawnością

Podczas wyżej wspomnianych kontroli sprawdzano spełnienie wymogów dostępności określonych w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 29 lipca 2011 r. w sprawie lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych (Dz. U. z 2019 r. poz. 336, dalej jako: „rozporządzenie”). Kontrola objęła 487 lokali wyborczych na terenie całego kraju (we wszystkich województwach). Pomimo 13 lat obowiązywania szczegółowych przepisów w zakresie dostępności lokali dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, problemy z ich przestrzeganiem przy organizacji głosowań nadal występują powszechnie. Jedynie w przypadku 14% kontrolowanych lokali (67/487) nie wykryto żadnego naruszenia przepisów rozporządzenia.

Po przeprowadzeniu kontroli, Rzecznik wskazał na następujące kwestie:

1. Kontrola wykazała potrzebę przywiązywania większej wagi do kwestii przygotowania lokalu wyborczego przez wójtów, burmistrzów i prezydentów miast. W wielu przypadkach komisjom nie zapewniono odpowiedniej infrastruktury i narzędzi do przeprowadzenia głosowania w sposób zgodny z wymogami prawnymi.
2. Wyniki kontroli wskazują na konieczność intensyfikacji działań szkoleniowych wobec członków obwodowych komisji wyborczych, gdyż ich przygotowanie w zakresie warunków dostępności lokalu dla osób z niepełnosprawnościami nie jest wystarczające.
3. Konieczne jest przeformułowanie obowiązujących przepisów rozporządzenia, tak by były one w pełni zrozumiałe dla członków komisji.
4. Przepisy rozporządzenia należy uzupełnić o kilka unormowań, na których brak zwracają uwagę osoby z niepełnosprawnościami. Chodzi m.in. o konieczności dostosowania okolic lokalu wyborczego do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Istotne jest także uwzględnienie potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami innymi niż niepełnosprawność ruchu lub niedowidzenie.

Zwłaszcza w zakresie realizacji drugiego z powyższych zaleceń zasadne jest podjęcie działań przez Krajowe Biuro Wyborcze, które odpowiada za przygotowanie materiałów szkoleniowych będących w praktyce podstawowym

źródłem wiedzy członków obwodowych komisji wyborczych na temat prawidłowego przygotowania i przeprowadzenia głosowania.

Kontrola zgodności wyposażenia lokalu wyborczego z wymogami rozporządzenia jest jednym z obowiązków członków obwodowej komisji wyborczej. Zgodnie z wiążącymi członków komisji wytycznymi zawartymi w stosownych uchwałach Państwowej Komisji Wyborczej¹, „komisja właściwa dla lokalu dostosowanego do potrzeb wyborców niepełnosprawnych sprawdza, czy lokal oraz elementy jego wyposażenia bezwzględnie spełniają wszystkie warunki, o których mowa w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 29 lipca 2011 r. w sprawie lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych. O stwierdzonych brakach lub nieprawidłowościach komisja zawiadamia wójta i urzędnika wyborczego, a następnie sprawdza, czy zostały one usunięte”.

Kontrolującym dostępność lokali wyborczych udało się porozmawiać z członkami komisji obwodowych w 335 kontrolowanych lokalach. Przy przeprowadzaniu kontroli pytano członków obwodowych komisji wyborczych o to, czy podczas szkoleń poinformowano ich o treści rozporządzenia, a także o ogólny stan wiedzy członków komisji w tym zakresie. Z przeprowadzonych rozmów wynika, że:

- 24% członków obwodowych komisji wyborczych stwierdziło, że podczas szkoleń nie było mowy o powyższym rozporządzeniu;
- 27% członków obwodowych komisji wyborczych przyznało, że nie zna lub nie rozumie wymogów dostępności lokalu wyborczego dla osób z niepełnosprawnościami.

Przy twierdzącej odpowiedzi na pytanie o ujęcie rozporządzenia w programie szkolenia, członkowie komisji często dodawali, że ten akt był jedynie wspominany w przekazanych im materiałach. Powyższe wskazuje na zasadność

¹ W przypadku ostatnich wyborów: pkt 28 uchwały nr 262/2024 PKW z dnia 10 maja 2024 r. w sprawie wytycznych dla obwodowych komisji wyborczych dotyczących zadań i trybu przygotowania oraz przeprowadzenia głosowania w wyborach posłów do parlamentu europejskiego zarządzonych na dzień 9 czerwca 2024 r.; pkt 28 uchwały nr 102/2024 Państwowej Komisji Wyborczej dnia 4 marca 2024 r. w sprawie wytycznych dla obwodowych komisji wyborczych dotyczących zadań i trybu przygotowania oraz przeprowadzenia głosowania w wyborach do rad gmin, rad powiatów, sejmików województw i rad dzielnic m.st. Warszawy oraz wyborach wójtów, burmistrzów i prezydentów miast zarządzonych na dzień 7 kwietnia 2024 r.

szerszego ujęcia problematyki dostępności lokalu wyborczego w materiałach szkoleniowych przygotowywanych przez Krajowe Biuro Wyborcze.

II. Konieczność podjęcia działań w celu zwiększenia dostępności informacyjno-komunikacyjnej oraz dostępności cyfrowej treści publikowanych przez Państwową Komisję Wyborczą

Chciałbym docenić dotychczasowe działania podjęte przez Państwową Komisję Wyborczą, których celem było zwiększenie dostępności procesu wyborczego, poprzez opatrywanie krótkich materiałów filmowych dostępnych na profilu Komisji w portalu YouTube tłumaczeniem na Polski Język Migowy (PJM), uruchomienie udostępnianej automatycznie przez wspomniany portal funkcji napisów rozszerzonych czy tłumaczenie na Polski Język Migowy retransmisji z wydarzeń transmitowanych przez Komisję. Jednak w dalszym ciągu do Rzecznika Praw Obywatelskich docierają sygnały pochodzące od osób z niepełnosprawnościami o trudnościach związanych z poruszaniem się i zapoznawaniem się z informacjami i materiałami prezentowanymi na stronie internetowej Państwowej Komisji Wyborczej.

Przede wszystkim organizacje społeczne współpracujące z Rzecznikiem wskazują, że układ symboli umiejscowionych na górze ekranu, mających ułatwiać poruszanie się po stronie osobom z niepełnosprawnością nie jest intuicyjny. Należy bowiem wskazać, że symbol osoby korzystającej z wózka jako przycisk funkcji zmiany kontrastu strony może być mylący. Podobnie w przypadku ikony portalu YouTube, która co prawda odsyła do profilu Państwowej Komisji Wyborczej, niemniej w żaden sposób nie sugeruje, że to właśnie tam znajdują się krótkie materiały filmowe, w tym te tłumaczone na Polski Język Migowy i opatrzone napisami rozszerzonymi.

Dużą trudność osoby z niepełnosprawnością identyfikują również w zakresie odnalezienia jednego z najważniejszych – z punktu widzenia wyborcy ze szczególnymi potrzebami – dokumentu, tj. „Informacji o uprawnieniach wyborców z niepełnosprawnością”, który stanowi kompendium wiedzy o uprawnieniach, jakie przysługują tej grupie osób. Należy bowiem zwrócić uwagę, że dotarcie do tego dokumentu w przypadku wyborów do Parlamentu Europejskiego wymagało przejścia przez zakładkę „Wybory i referenda”, kliknięcia w pasku „Wybory do Parlamentu Europejskiego”, następnie wybrania opcji „Wybory do Parlamentu Europejskiego 2024 r.” oraz podpunktu „Informacje ogólne”. Liczba kroków potrzebnych do znalezienia wspomnianej Informacji sprawiała oczywiste trudności. Uprzejmie sugeruję rozważenie umieszczenia na stronie Państwowej Komisji Wyborczej odpowiednio

oznaczonej zakładki przeznaczonej wyborcy z niepełnosprawnością, pod którą zebrane byłyby wszystkie informacje aktualnie umieszczone w różnych miejscach.

Ponowić również trzeba postulat dotyczący konieczności przetłumaczenia „Informacji o uprawnieniach wyborców z niepełnosprawnością” na Polski Język Migowy. Nie znajduję bowiem uzasadnienia dla sytuacji, w której wspomniany dokument – w przypadku wyborów do Parlamentu Europejskiego – posiadał swoje tłumaczenie na język angielski (język obcy), nie posiadał zaś udogodnienia dla wyborców posługujących się językiem migowym.

Na marginesie trzeba zwrócić uwagę na potrzebę przeanalizowania strony Państwowej Komisji Wyborczej pod kątem dostępności cyfrowej, w tym weryfikację dostępności m.in. interaktywnych map, których nie wyposażono w funkcjonalność w postaci „manualnego” sposobu oznaczenia interesującego obszaru, co jest wykluczające dla osób z niepełnosprawnością wzroku posługujących się czytnikami ekranu.

Ponadto, jak podkreślali eksperci obecni na debacie „Wybory dostępne dla wszystkich?”, zorganizowanej przez Rzecznika Praw Obywatelskich 29 marca 2023 r.², kolejną grupą, która mierzy się ze znacznymi trudnościami w dotarciu do zrozumiałych informacji są osoby z niepełnosprawnością intelektualną. Rozwiązaniem dostosowanym do potrzeb tej grupy byłoby umieszczenie treści dotyczących praw i udogodnień dla wyborców w formie tekstu łatwego do czytania i zrozumienia. Oczywiście jest, że język prawny co do zasady nie jest klarowny dla szerokiego grona odbiorców. Tekst łatwy do czytania i zrozumienia należy odróżnić od opracowań w języku prostym. Prosty język to standard zalecany wszystkim instytucjom zwracającym się do szerokiego grona odbiorców. Z kolei tekst w języku łatwym do czytania i zrozumienia jest adresowany do osób z niepełnosprawnością intelektualną, w spektrum autyzmu, czy osób po urazach neurologicznych. Standardy tworzenia tekstu łatwego do czytania zalecają stosowanie obok tekstu ilustracji lub zdjęć³. W ramach badania przeprowadzonego przez Wydział Filologiczny Uniwersytetu Wrocławskiego „Ranking przystępności tekstów w polskiej sferze publicznej (firmy i instytucje

² Zapis debaty dostępny pod adresem:

<https://www.youtube.com/watch?v=yok43AUscug&t=15261s> [dostęp: 28 lutego 2025 r.].

³ Europejskie standardy przygotowania tekstu łatwego do czytania i zrozumienia, wersja polska: Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych, dostępne pod adresem: <https://www.power.gov.pl/media/13597/informacja-dla-wszystkich.pdf> [dostęp: 28 lutego 2025 r.].

państwowe)”⁴ zostały opracowane zalecenia, które wpływają na przystępność tekstów. Wskazane zalecenia mogą okazać się pomocne przy opracowywaniu materiałów kierowanych do wyborców z niepełnosprawnościami.

Istotnym udogodnieniem, na które wskazuje środowisko osób z niepełnosprawnościami, a które mojej opinii powinno zostać wdrożone, jest tłumaczenie na Polski Język Migowy oraz sformułowanie w tekście łatwym do czytania i zrozumienia instrukcji głosowania. Punktem kulminacyjnym procesu wyborczego jest oddanie przez obywatela ważnego głosu. W związku z tym, szczególnie istotne jest zapewnienie, aby każda osoba, która chce oddać głos, była w stanie zrobić to skutecznie.

Biorąc powyższe pod uwagę, działając na podstawie art. 16 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2024 r. poz. 1264 ze zm.), zwracam się z uprzejmą prośbą o analizę przedstawionych wyżej kwestii, ustosunkowanie się do nich oraz poinformowanie o działaniach, które zmierzać będą do szerszego uwzględnienia wymogów dostępności lokalu wyborczego zawartych w rozporządzeniu i w materiałach szkoleniowych Krajowego Biura Wyborczego dla członków obwodowych komisji wyborczych, a także zapewnienia jak najszerzej dostępności informacji dotyczących procesu wyborczego dla wyborców z niepełnosprawnościami.

Z poważaniem

Stanisław Trociuk

Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich

/-wydano i podpisano elektronicznie/

Załącznik:

- Raport z przeprowadzonej kontroli.

⁴ G. Zarzeczny, T. Piekot, *Przystępność tekstów urzędowych w Internecie*, Wrocław 2017, s. 15-16, dostęp pod adresem: <https://ispan.waw.pl/ireteslaw/handle/20.500.12528/1510> [dostęp: 28 lutego 2025 r.].